

Wałbrzych, 11.12.2019

*VI TRANSGRANICZNE FORUM RYNKU PRACY
Doświadczenia i perspektywy transgranicznego rynku pracy
w świetle zatrudnienia obcokrajowców*

Specyfika zatrudniania obcokrajowców

w kontekście:

- ubezpieczeń społecznych
- doświadczeń z prowadzonych kontroli

ZAPRASZAMY

Zakład Ubezpieczeń Społecznych
Oddział w Wałbrzychu

Anna Poleszuk-Topolnicka
Patrycja Wojna

Na początek trochę statystyki:

Liczba osób fizycznych posiadających obywatelstwo inne niż polskie wzrosła między rokiem 2008 a 2018 aż 9-krotnie.

Zgłoszenia do ubezpieczeń:

- z tytułu **umowy o pracę** to **56%**,
- z tytułu **umowy zlecenia** **40%**,
- **3%** cudzoziemców to przedsiębiorcy.

CUDZOZIEMCY

w polskim systemie ubezpieczeń społecznych

3,6%

tyle wynosi udział cudzoziemców w polskim systemie ubezpieczeń społecznych

[stan na wrzesień 2018 r.]

35,6 tys.

liczba cudzoziemców z krajów UE

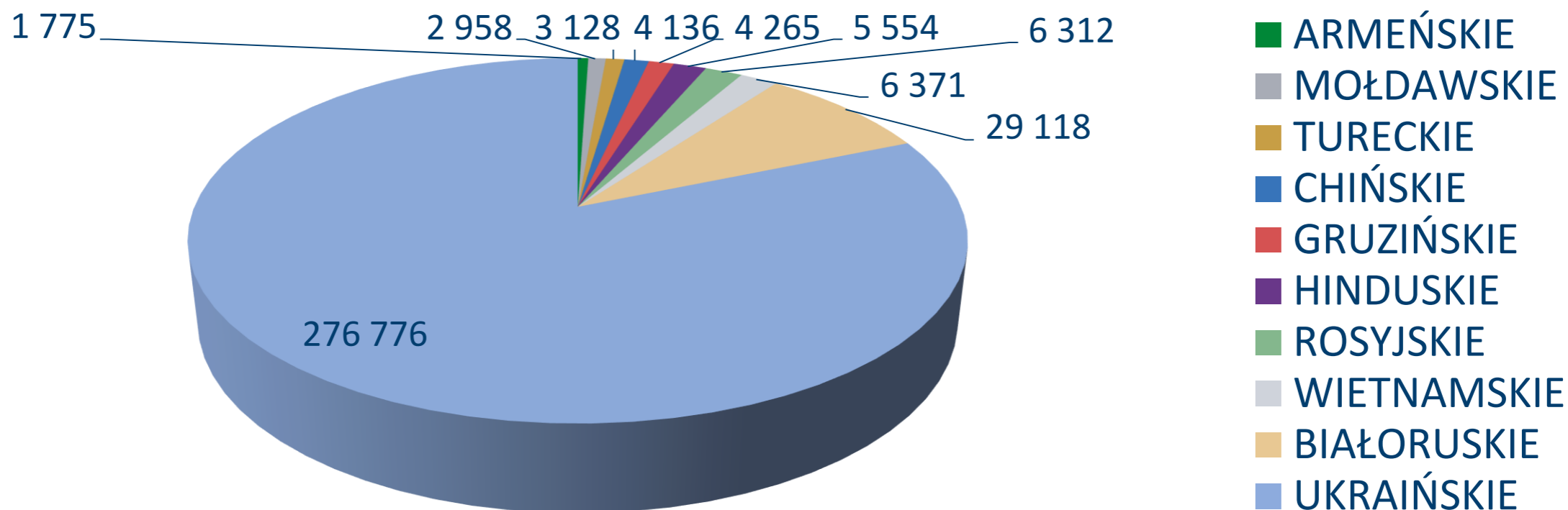
533,5 tys.

liczba cudzoziemców z krajów spoza UE

- 425,7 tys. z Ukrainy
- 32,6 tys. z Białorusi
- 8,1 tys. z Wietnamu
- 7,3 tys. z Mołdawii
- 7,3 tys. z Rosji

Na początek trochę statystyki – cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych:

Liczba **pracowników** zgłoszonych do ubezpieczeń emerytalno-rentowych – TOP10 wg obywatelstwa (dane za III kw. 2019):

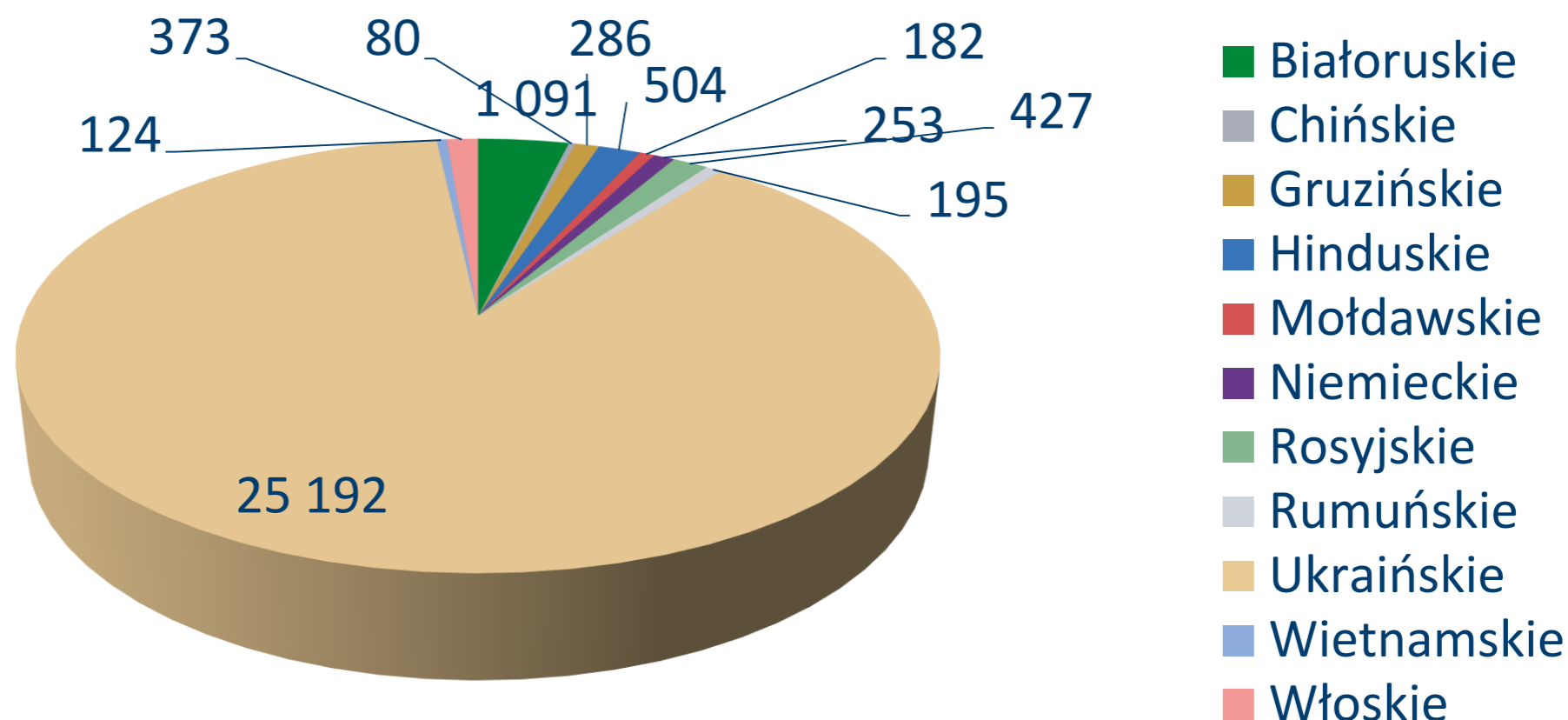

Ponad 81% stanowią obywatele Ukrainy.

Na drugim miejscu – ok. 9% obywatele Białorusi.

Na początek trochę statystyki – cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych:

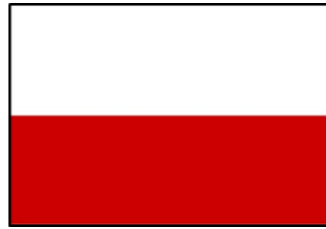
Liczba pracowników zgłoszonych do ubezpieczeń emerytalno-rentowych – TOP10 wg obywatelstwa dla województwa dolnośląskiego (dane za II kw. 2019):

Okolo 88% stanowią obywatele Ukrainy, na drugim miejscu ok.4 % stanowią obywatele Białorusi.

Zatrudnianie obcokrajowców/ cudzoziemców:

1.

Obywatele

- innego państwa **UE**,
- Norwegii, Lichtensteinu, Islandii (**EOG nie w UE**),
- **Szwajcarii**

BRAK obowiązku
posiadania dokumentów
pozwalających na pobyt i pracę w PL
-> **swobodny przepływ** wynika
z przepisów wspólnotowych.

UWAGA! Zaświadczenie A1

2.

Obywatele państw
trzecich, a więc spoza
UE, EOG, Szwajcarii

OBOWIĄZEK
dokumenty pozwalające
na pobyt
i pracę w PL

Zgłaszanie do ubezpieczeń społecznych zatrudnionych obcokrajowców:

Każdy cudzoziemiec, który
na obszarze Polski posiada
tytuł uzasadniający objęcie
ubezpieczeniami społecznymi
i jednocześnie umowa
międzynarodowa
nie wyklucza
zastosowania polskich
przepisów w tym zakresie,
objęty **jest polskimi**
ubezpieczeniami społecznymi.

Przepisy ustawy o sus **nie uzależniają** objęcia
polskimi ubezpieczeniami **od posiadanego**
obywatelstwa czy miejsca zawarcia umowy.

Istotny dla objęcia tymi ubezpieczeniami
jest:

- **fakt zawarcia** z polskim podmiotem np.
stosunku pracy czy innej umowy
rodzącej, zgodnie z przepisami
obowiązek ubezpieczeń społecznych,
- **wykonywanie pracy** w ramach tych
umów **na obszarze PL** (dotyczy też osób
czasowo oddelegowanych do pracy na
teren innego państwa, które mogą
pozostać nadal w polskim
ustawodawstwie).

Zgłaszanie do ubezpieczeń zatrudnionych obcokrajowców:

Wszystkie osoby, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są [pracownikami](#), podlegają obowiązkowo **ubezpieczeniom społecznym:** emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu, wypadkowemu i **ubezpieczeniu zdrowotnemu.**

Dodatkowo pracodawca zobowiązany jest odprowadzać składki na **Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.**

Płatnikiem składek na ubezpieczenia za zatrudnionego w Polsce cudzoziemca jest jego polski pracodawca.

Zgłaszanie do ubezpieczeń obcokrajowców - zleceniobiorców:

Umowa zlecenie rodzi **obowiązek ubezpieczeń społecznych**: emerytalnego, rentowych i wypadkowego (jeżeli zlecenia są wykonywane w siedzibie zleceniodawcy; jeżeli nie są - dobrowolne), chyba że zleceniobiorca posiada inne tytuły do ubezpieczeń z wynagrodzeniem równym lub wyższym minimalnemu. **Ubezpieczenie chorobowe jest dobrowolne** (obowiązkowe jak umowa zlecenie zawarta jest z własnym pracownikiem).

Wszystkie osoby, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej **wykonyują umowy zlecenia**, podlegają obowiązkowo **ubezpieczeniu zdrowotnemu**, za wyjątkiem uczniów i studentów do 26 roku życia - którzy z tytułu zlecenia nie podlegają żadnym ubezpieczeniom.

Płatnikiem składek na ubezpieczenia za zleceniobiorcę-cudzoziemca jest jego polski zleceniodawca.

Zgłoszenie do ubezpieczeń obcokrajowców – pracowników/ zleceniobiorców:

- Zgłoszenie pracownika/ zleceniobiorcy do ubezpieczeń na odpowiednim formularzu (ZUS ZUA, ZUS ZZA) **w terminie 7 dni** od dnia powstania obowiązku ubezpieczeń.
- We wszystkich dokumentach związanych z ubezpieczeniami społecznymi należy podawać numery **PESEL**, a w razie gdy ubezpieczonemu nie nadano tych numerów lub jednego z nich – **serię i numer dowodu osobistego lub paszportu**.
- **Jeśli** seria i numer paszportu **są dłuższe** niż liczba przewidzianych pól, należy **wykazywać** sekwencję składającą się z serii i kolejnych cyfr, które **mieszczą się w przeznaczonych do tego polach**.

Kiedy cudzoziemcy (i nie tylko) zwolnieni są z obowiązku ubezpieczeń w Polsce?:

Z ww. obowiązku może zwolnić:

- **umowa międzynarodowa**, której Polska jest stroną,
- **prawo wspólnotowe** dotyczące koordynacji zabezpieczenia społecznego – **zaświadczenie A1**.

*Przepisy wspólnotowe,
(jak również te wynikające z innych umów międzynarodowych
których Polska jest stroną),
**mają pierwszeństwo
przed prawem krajowym.***

Kiedy pracownicy-cudzoziemcy zatrudnieni przez pracodawcę prowadzącego działalność na terenie Polski, do których NIE mają zastosowania przepisy o koordynacji zabezpieczenia społecznego, nie podlegają ubezpieczeniom społecznym w Polsce?:

- kiedy pracownicy-cudzoziemcy zatrudnieni przez pracodawcę prowadzącego działalność na terenie Polski, którzy w zw. z tym zatrudnieniem **nie przebywają w ogóle na terenie Polski**, np. z kraju trzeciego (spoza UE, EOG, Szwajcarii) udają się do pracy na teren innego państwa,
- kiedy pracownicy-cudzoziemcy **mieszkający na stałe za granicą w państwie trzecim**, zatrudnieni przez pracodawcę prowadzącego działalność na terenie Polski, **mają miejsce pracy określone w państwie trzecim.**

Takie same zasady dotyczą zleceniobiorców-cudzoziemców.

W ostatnich dwóch latach na tym polu nasz Oddział ma duży % kontroli otrzymanych z instytucji zagranicznych (Czech).

Aktualne umowy międzynarodowe, których Polska jest stroną:

- Bośnia i Hercegowina
- Czarnogóra
- Macedonia
- Serbia
- Kanada (bez prowincji Quebec)
- **Ukraina**
- USA
- Australia
- Mołdawia
- Libia
- Korea Południowa
- Quebec

- brak formularzy
- brak formularzy
- PL/RM 101
- brak formularzy
- PL-CAN 01
- **PL-UA 1**
- PL/USA 1
- PL/AU 1
- PL-MD 1
- brak formularzy
- PL-KR 1
- PL-QC 1

*Formularze wystawione przez
zagraniczne instytucje – nazwa
„odwrotna” np.:
RM/PL 101, USA/PL 1*

Umowa z Ukrainą w zakresie zabezpieczenia społecznego (relacja PL-UA i UA-PL):

delegowanie -praca	Przeniesienie działalności	zbieg pracy z pracą	zbieg działalność z działalnością	zbieg pracy z działalnością
24 miesiące + zgoda na kol. 36 miesiący	24 miesiące	- podróżujący personel przeds. transp. – tam gdzie jest zarejestrowana firm - bandera statku - urz. cywilny – tam gdzie zatrudniająca go administracja	-	-

Istnieje również możliwość ustaleń w zakresie „wyjątków” nieopisanych wyżej – za obopólną zgodą właściwych instytucji PL i UA.

W zakresie prawa wspólnotowego – czy możliwe jest uzyskanie zaświadczenia A1 dla obcokrajowca-obywatela państwa trzeciego?

Zakładając, że **obywatel państwa trzeciego np. UA** posiada stosowne dokumenty pobytowe

oraz

pozwalające na pracę na terenie PL,
jak również został

prawidłowy zgłoszony do obowiązkowych ubezpieczeń w
ZUS...

W zakresie prawa wspólnotowego – czy możliwe jest uzyskanie zaświadczenia A1 dla obcokrajowca-obywatela państwa trzeciego?

... czy w przedstawionej sytuacji,
polski przedsiębiorca,
w myśl obowiązujących przepisów prawa,
może bez dodatkowych dokumentów potwierdzających
spełnienie odpowiednich warunków,
otrzymać dla tego obywatela UA zaświadczenie A1 ?

ODPOWIEDŹ: NIE, nie może.

Dlaczego?

Odpowiedź:

**W prawie wspólnotowym
dotyczącym
koordynacji zabezpieczenia
społecznego**

***Przypomnienie!** przepisy wspólnotowe,
(jak również te wynikające z innych umów międzynarodowych
których Polska jest stroną),
mają pierwszeństwo
przed prawem krajowym*

Zasadnicze aktualne akty prawne – koordynacja zabezpieczenia społecznego:

- **Rozporządzenie** Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) **nr 883/2004** z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE z 30.4.2004 nr L 166/1, ze zm.) – **rozporządzenie podstawowe**.
- **Rozporządzenie** Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) **nr 987/2009** z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE z 30.10.2009 nr L 284/1, ze zm.) – **rozporządzenie wykonawcze**.
- **Rozporządzenie** Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) **nr 465/2012** z dnia 22 maja 2012 r. **zmieniające** rozporządzenie (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego oraz rozporządzenie (WE) nr 987/2009 dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 (Dz.U. UE z 8.6.2012 nr L 149/4).
- **Rozporządzenie** Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) **nr 1231/2010** z dnia 24 listopada 2010 r. **rozszerzające** rozporządzenie (WE) nr 883/2004 i rozporządzenie (WE) nr 987/2009 **na obywateli państw trzecich**, którzy nie są jeszcze objęci tymi rozporządzeniami jedynie ze względu na swoje obywatelstwo (Dz.U. UE z 29.12.2010 nr L 344/1). **NIE STOSUJE EOG, Szwajcaria, Dania i Wielka Brytania („ale”)...**

Zasadnicze „stare” akty prawne (data graniczna 30.04.2010) – koordynacja zabezpieczenia społecznego:

- **Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71** z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.Urz. WE z 05.07.1971 nr L 149, ze zm.) – **rozporządzenie podstawowe**.
- **Rozporządzenie Rady (EWG) nr 574/72** z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.Urz. WE z 21.03.1972 nr L 74, ze zm.) – **rozporządzenie wykonawcze**.
- **Rozporządzenie Rady (WE) nr 859/2003** z dnia 14 maja 2003 r. **rozszerzające** przepisy rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 i rozporządzenia (EWG) nr 574/72 **na obywateli państw trzecich**, którzy nie są jeszcze objęci tymi przepisami wyłącznie ze względu na swoje obywatelstwo (Dz.Urz. UE z 20.05.2003 nr L 124/1). ----- **NADAL STOSUJE Wielka Brytania (nie przyjęła rozporządzenia 1231/2010 → formularze serii E (E101))**

„Rozszerzona koordynacja” dotyczy **obywateli państw trzecich pod warunkiem!**

- **obywateli państw trzecich**, którzy nie są jeszcze objęci rozporządzeniami 883/2004 i 987/2009 jedynie ze względu na swoje obywatelstwo, jak również do członków ich rodzin i osób pozostałych przy życiu po ich śmierci, **pod warunkiem** że **zamieszkują oni legalnie na terytorium państwa członkowskiego** i znajdują się w sytuacji, która pod każdym względem dotyczy więcej niż jednego państwa członkowskiego.

Przypomnienie! UWAGA!

Tego „rozszerzenia” **NIE STOSUJE** Dania, kraje EOG, Szwajcaria.

Wielka Brytania stosuje rozp.859/2003.

„Rozszerzona koordynacja” dotyczy **obywateli państw trzecich pod warunkiem! c.d.:**

Miejsce zamieszkania w rozumieniu przepisów o koordynacji zabezpieczenia społecznego:

- art.1 lit. j rozp.883/2004 – zamieszkanie – tam gdzie osoba zwykle przebywa,
- art.1 lit. k rozp.883/2004 – pobyt – oznacza pobyt czasowy,
- **art. 11 rozp.987/2009 – ośrodek interesów życiowych – do ustalenia państwa zamieszkania (ważne pojęcie).**

„Rozszerzona koordynacja” dotyczy obywateli państw trzecich **pod warunkiem! c.d.:**

Art. 11 rozp.987/2009 – Elementy służące ustaleniu miejsca zamieszkania - ośrodek interesów życiowych zainteresowanego w oparciu ogólną ocenę wszystkich dostępnych informacji, w tym:

a) **czas trwania i ciągłość pobytu** na terytorium zainteresowanych państw członkowskich;

b) **sytuację danej osoby**, w tym:

(i) charakter i specyfikę wykonywanej **pracy najemnej**, w szczególności miejsce, w którym praca ta jest zazwyczaj wykonywana, jej stały charakter oraz czas trwania każdej umowy o pracę;

(ii) jej sytuację rodzinną oraz więzi rodzinne;

(iii) prowadzenie jakiejkolwiek działalności o charakterze niezarobkowym;

(iv) w przypadku studentów – źródło ich dochodu;

(v) jej sytuację mieszkaniową, zwłaszcza informację, czy sytuacja ta ma charakter stały;

(vi) państwo członkowskie, w którym osoba uważana jest za mającą miejsce zamieszkania dla celów podatkowych.

W przypadku gdy uwzględnienie poszczególnych kryteriów w oparciu o istotne ww. okoliczności nie doprowadzi do osiągnięcia porozumienia przez zainteresowane instytucje, **zamiar danej osoby**, taki jaki wynika z tych okoliczności, a zwłaszcza powody, które skłoniły ją do przemieszczenia się, są uznawane za rozstrzygające dla ustalenia jej rzeczywistego miejsca zamieszkania.

„Rozszerzona koordynacja” dotyczy obywateli państw trzecich **pod warunkiem! c.d.:**

Kryteria obowiązujące od 2 maja 2018r. opublikowane na stronie zus.pl:

- dokument, który uprawnia do pobytu/ pracy w Polsce - katalog dokumentów dostępny na stronie www.zus.pl w poradniku „*Jak otrzymać zaświadczenie A1*”
[zus.pl](http://www.zus.pl) -> Baza wiedzy -> Biblioteka ZUS -> Poradniki
- dokument, który potwierdza rezydencję podatkową (obowiązek podatkowy w Polsce) – certyfikat rezydencji podatkowej wydawany przez urzędy skarbowe.

Oba ww. kryteria muszą być spełnione łącznie.

Od 6 marca 2019 r. lista dokumentów pobytowych została poszerzona o:

- wizę oznaczoną symbolem D18, wydaną w celu korzystania z uprawnień wynikających z posiadania Karty Polaka.

„Rozszerzona koordynacja” dotyczy obywateli państw trzecich **pod warunkiem! c.d.:**

Spełnienie kryterium „legalnego zamieszkania” w Polsce jest warunkiem koniecznym do zastosowania wobec obywatela państwa trzeciego unijnych przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Więc wniosek o A1 dla cudzoziemca? -> **TAK, ale:**

Wniosek o A1 + druk US-54 (informacja o miejscu zamieszkania dla obywatela państwa trzeciego) + certyfikat rezydencji podatkowej CFR-1 + dokumenty pozwalające na pracę i pobyt w PL

JEŻELI będzie komplet ww. dokumentów, wówczas przystępujemy do badania warunków określonych przepisami o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Kontrola płatników składek zatrudniających cudzoziemców

Kontrola płatników składek zatrudniających cudzoziemców:

W przypadku kontroli płatnika składek, który w Powiatowym Urzędzie Pracy złożył oświadczenie o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca lub, dla którego właściwy wojewoda wydał decyzję o pozwoleniu na pracę, należy ustalić:

- czy praca została podjęta przez cudzoziemca, tj. czy podmiot deklarujący powierzenie pracy zawarł umowę z cudzoziemcem i czy była faktycznie wykonywana;
- tytuł do ubezpieczeń, tj. czy cudzoziemiec, który podjął zatrudnienie wykonywał umowę o pracę, umowę zlecenia albo umowę o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia,

Kontrola płatników składek zatrudniających cudzoziemców:

W przypadku kontroli płatnika składek, który w Powiatowym Urzędzie Pracy złożył oświadczenie o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca lub, dla którego właściwy wojewoda wydał decyzję o pozwoleniu na pracę, należy ustalić c.d.:

- czy w przypadku, gdy w oświadczeniu o zamiarze powierzenia pracy lub decyzji o pozwoleniu na pracę wskazano jako rodzaj umowy – umowę o dzieło, warunki wykonywania umowy są właściwe dla tej umowy (czy umowa nie była wykonywana w warunkach umowy stanowiącej tytuł do ubezpieczeń społecznych),
- czy ubezpieczony został zgłoszony w okresie, na jaki wydano pozwolenie przez wojewodę lub jaki został wskazany w oświadczeniu złożonym do PUP,

Kontrola płatników składek zatrudniających cudzoziemców:

W przypadku kontroli płatnika składek, który w Powiatowym Urzędzie Pracy złożył oświadczenie o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca lub, dla którego właściwy wojewoda wydał decyzję o pozwoleniu na pracę, należy ustalić c.d.:

- czy cudzoziemiec został zgłoszony przez podmiot niebędący płatnikiem składek w rozumieniu art. 4 pkt 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych,
- czy pracodawca **uwzględnia wysokość wynagrodzenia nie niższą** od określonej w zezwoleniu na pracę, na pracę sezonową lub na pobyt czasowy i pracę (ewentualnie w oświadczeniu) oraz **wypłaca mu wynagrodzenie co najmniej w takiej kwocie.**

Kontrola płatników składek zatrudniających cudzoziemców:

- Okres objęcia ubezpieczeniami społecznymi powinien być zgodny z okresem faktycznie wykonywanej pracy, niezależnie od przekroczenia dopuszczalnego okresu zatrudnienia na terytorium RP.
- łączny okres wykonywania pracy przez danego cudzoziemca na podstawie oświadczenia nie może przekraczać 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy, niezależnie od liczby zarejestrowanych oświadczeń i liczby podmiotów powierzających wykonywanie pracy.
- Okres dopuszczalnego zatrudnienia nie musi być wykorzystywany w sposób ciągły. W razie ustalenia przekroczenia tego czasu, po zakończonej kontroli należy powiadomić właściwy Powiatowy Urząd Pracy.

Kontrola płatników składek zatrudniających cudzoziemców:

...w praktyce

- okres ubezpieczenia i wykonywanej pracy jest krótszy, niż okres wskazany w oświadczeniu o zamiarze powierzenia pracy/pozwoleniu na pracę (wcześniejsze rozwiązanie zawartej umowy),
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych prowadzi kontrolę w oparciu o dokumenty źródłowe przedstawione przez płatnika składek (okoliczności znane z dokumentów) oraz zeznania płatnika składek/ubezpieczonych/świadków,
- brak możliwości określenia statusu pobytowego cudzoziemców przez Straż Graniczną na podstawie kserokopii dokumentów (paszport) bez obecności obcokrajowców, tym samym brak możliwości prowadzenia postępowania wyjaśniającego przez ZUS,

Kontrola płatników składek zatrudniających cudzoziemców:

...w praktyce

- brak kontaktu ze wskazanym do kontroli płatnikiem składek,
- niekompletna dokumentacja źródłowa przedkładana przez płatnika składek w trakcie kontroli,
- duża rotacja zatrudnianych cudzoziemców.

KONIEC 😊

Dziękujemy za uwagę

ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH